

הפקולטה למדעי החברה והרוח – החוג לאזרחות
קורס "כתוב בעיתון", בהנחיית פרופסור משה שגר

גיליון מס' 1

מרץ 2022

תשפ"ב

המלחמה באוקרינה

עורכת – שחר כהן

תוכן עניינים :

3 דבר המערכת – משה שטרן

4 מלחמה באירופה – אריאנה חייט

6 למטבע שני צדדים- הידוק הסנקציות הכלכליות על רוסיה – ליאת שרית רביבו

8 מלחמה וגלובליזציה – איתן כץ

11 פליטי אוקראינה – קורל גץ זוארץ

14 ההגמוניה (Domination) הגדולה של רוסיה – מוחמד דיאב

15 פליטות היא פליטות – בלי הבדלי דת, תרבות, מעמד, גזע ומגדר – ליאת כהן

17 התמודדות ישראל בעת הזו של המלחמה באוקראינה – אור דוד

19 נאום זלנסקי – גל יעקוב

20 דרכי תיווך מציאות לתלמידים בבית הספר – נתנאל בן אליהו

22 מקומם של אנשי חינוך בעת הזאת – לירן וולף

23 קונפליקטים של סטודנטים ערבים אשר נתקלים בהם בעת המלחמה באוקראינה – פאטמה דיאב

22 "אל תיגעו לנו בשואה"

דברי המערכת – פרופסור משה שנר

הגיליון שלפניכם הוא הראשון שמפיקים לומדי קורס "כתוב בעיתון" תשפ"ב, במסגרת החוגים לאזרחות וסוציולוגיה בפקולטה למדעי הרוח והחברה באורנים. הקורס אינו קורס בעיתונאות או בתקשורת אלא קורס באזרחות פעילה באמצעות כתיבה ושיח סביב כתיבה זו.

יחד החלטנו להקדים בפרסום ולהקדש את הגיליון הראשון למלחמה באוקראינה, לחורבן שזורע צבאו של פוטין, לפגיעה בבני אדם באלפיהם, למיליוני הפליטים ולהתייחסות שלנו כמחנכים לטרגדיה האנושית הזו. בסיום הגיליון, אני מביא גם את דעתי האישית בנידון, אבל כאן לפניכם התייחסותם של סטודנטים לנושא. הם לא כותבים מקצועיים, לא היסטוריונים ולא פרשנים פוליטיים – כל אחת ואחד בחר בנושא לכתיבתו, הביא את ראייתו שלו ואת מחשבותיו והרגשתו בעת הזו.

אני מאמין שההתנסות בכתיבה ובשיח סביב הדברים יעזרו למשתתפים לחדד את מחשבתם ושפר את דרכי הביטוי של רעיונותיהם, כמו גם לעודד אותם לשיח בנושאים אקטואליים. השיח הוא שיח אתי ופוליטי, כי כל חיינו הציבוריים הם פוליטיים. ראוי שמורים לא יישמעו לאמריה המהלכת במסדרונות בתי הספר שלמורים אסור להתבטא בעניינים אלו. להיפך, מורה שנמנע לעסוק בשאלות החיים מוותר על תפקידו כמחנך.

תודה לכותבים. תודה לעורכת הגיליון. קריאה טובה.

פרופסור משה שנר

כתוב בעיתון – גיליון 1 המלחמה באוקראינה
מלחמה באירופה
אריאנה חייט

"מלחמה באירופה". זו כותרת העיתונים המלווה אותנו בשבועות האחרונים. משפט שידוע לכולנו אומר שההיסטוריה תמיד חוזרת, ואנחנו עדים לכך בעצמנו. בתאריך 24 לפברואר 2022 רוסיה פלשה לאוקראינה, במחזה שהעולם לא ראה עשרות שנים: צבא גדול של מעצמה עולמית פולש לתוך מדינה ריבונית, עריה מופגזות, טנקים ברחובות, מיליוני אנשים נסים על נפשם והופכים לפליטים חסרי כל. מלחמות תמיד היו ותמיד יהיו, אך מלחמה כזו ביבשת אירופה – לא נראתה עשרות שנים.

על מנת להבין את המצב כיום ומה הוביל אליו, נחזור אחורה בזמן ונעצור בשנת 1917. ברוסיה פרצה מהפכה שהביאה לעליית המפלגה הבולשביקית ולאחר מכן בשנת 1922 להקמת ברית המועצות. אוקראינה שראתה בעצמה עם, שאפה לקבל עצמאות מלאה, שבאה לידי ביטוי בין היתר בשמירה על השפה האוקראינית ולא על הרוסית, אך עם הקמת ברית המועצות סופחה אליה אוקראינה כחלק ממנה כרפובליקה סוציאליסטית סובייטית. לאורך השנים סבלה אוקראינה מחוסר יכולתה לקבל את הלאומיות והעצמאות שהיא שואפת אליהם. אחד האירועים המשמעותיים ביותר שקרו באותה התקופה היה "ההולודומור", שהיה רעב כבד שגבה את חייהם של מיליוני אוקראינים, שיש כאלו שטוענים כי זו הייתה הרעבה מכוונת בידי הממשל על מנת לפגוע בלאומיות האוקראינית.

לאחר מלחמת העולם השנייה, בה נכבשה אוקראינה על ידי גרמניה הנאצית, היא חזרה לידי ברית המועצות בתוספת שטח הנקרא חצי האי קרים, בו חיים בעיקר רוסים. מדובר בשטח אסטרטגי בעל גישה לים השחור. עם התפרקות ברית המועצות בתחילת שנות ה-90 הכריזה אוקראינה על עצמאותה. לאורך השנים התקרבה אוקראינה אל המערב והתרחקה מבריתה עם רוסיה, מה שיוצר בעייתיות מעצם העובדה שבאזורי דרום ומזרח המדינה חיה אוכלוסייה פרו רוסית שמזהה את עצמה כחלק מרוסיה. בשנת 2014 ולדימיר פוטין נשיא רוסיה פלש אל חצי האי קרים וסיפח אותו אל רוסיה.

משנת 2014 קיימים מתחים ויריבות בין רוסיה לאוקראינה על רקע הסיפוח, יריבות שהסלימה בחודשים האחרונים. רוסיה החלה להעביר כוחות צבאיים רבים לאזור גבולותיה עם אוקראינה, מה שהביא לחשש עולמי שמתוכננת פלישה רוסית אליה. רוסיה טענה כי תנועת הצבא היא חלק מתרגיל צבאי נרחב שהיא עורכת והכוחות יחזרו כאשר הוא הסתיים – מה בפועל לא קרה ורוב הכוחות הצבאיים נשארו על הגבול. ההתחממות בין הצדדים קרתה לאחר שדונבאס, חבל ארץ פרו רוסי במזרח אוקראינה, טען שאוקראינה תוקפת אותו. בשל כך, רוסיה קיבלה סיבה רשמית לפלישה ובתאריך 24 לפברואר 2022 פלשה רוסיה אל אוקראינה.

צבא רוסיה פלש אל ערי אוקראינה תוך הפגזות מאסיביות ופגיעה אנושה בהן. ערים מרכזיות נפלו בידי רוסיה וחלקן מכותרות בידי הצבא – חרקוב, חרסון, מריופול, אודסה ואף הבירה קייב בסכנה. לאחר ימים קשים של לחימה הוכרזו הפסקות אש שהופרו במהירות. מאות אלפי אזרחים אוקראינים ברחו מהמלחמה למדינות השכנות כשהם חסרי כל ומוגדרים כפליטים. רכושם נשאר

מאחור ורובם נמצאים במצב קשה, נפשית, פיזית ומנטלית. כתגובה לפלישה הרוסית הוטלו על רוסיה סנקציות כלכליות כבדות ביותר, חברות עולמיות סגרו את סניפיהן במדינה ואוליגרכים רוסים הוגבלו. הסיבה העיקרית לפלישה הרוסית מצד נשיא רוסיה, היא חוסר הסכמתו להצטרפותה של אוקראינה לברית נאט"ו המערבית ולהתפשטותה מזרחה, משום שהיא לטענתו מהווה איום על רוסיה.

רוסיה נמצאת בבידוד עולמי, טיסות אליה וממנה בוטלו, המסחר עמה הופסק כמעט לחלוטין ושירותים כלכליים עולמיים הוקפאו בה. ארצות הברית היא המדינה העיקרית שתומכת באוקראינה, מסייעת לה כלכלית ומעבירה לה תחמושת. עם זאת, נשיא ארצות הברית ג'ו ביידן הכריז כי הוא לא מתכוון להכניס לתמונה כוחות אמריקאים. היריבות בין רוסיה לבין ארה"ב נמשכת כבר שנים ארוכות. על אף שהמלחמה הקרה ביניהן הסתיימה, ניתן לראות כעת את מערכת היחסים בין המדינות ואת המלחמה הסמויה שמסתתרת מתחת לפני השטח.

אוקראינה ברגעים אלו נמצאת תחת מתקפה עזה, שגבתה עד כה מאות הרוגים, אלפי פצועים ומאות אלפי פליטים שנותרו חסרי כל, בחוסר וודאות משווע. בימים האחרונים מתקיימים מאמצים למשא ומתן בתיווך עולמי בשאיפה שיביאו לרגיעה והפסקת הלחימה. אנו עדים בימים אלו למתקפה אכזרית וחסרת רחמים על אוכלוסייה אזרחית ופגיעה אנושה במדינה עצמאית וריבונית, תמונות מהמלחמה מזכירות לנו תקופות אפלות בהיסטוריה שהיינו מעדיפים לשכוח.

לטובת הכתיבה נעזרתי באתרי החדשות ו-Mako ו-Ynet, ובסרטון היוטיוב המסביר את הרקע למלחמה <https://www.youtube.com/watch?v=JkLaKqpHYsY>

כתוב בעיתון – גיליון 1
המלחמה באוקרינה

למטבע שני צדדים- הידוק הסנקציות הכלכליות על

רוסיה

ליאת שרית רביבו

לאחר חודשים של שמועות, בחודש פברואר האחרון, פלש נשיא רוסיה, ולדימיר פוטין, לשטחיה של אוקראינה והחל במבצע צבאי נרחב שכלל הפגזות על ערים מרכזיות באוקראינה. פעילות הצבאית בשטחיה, הובילה לחורבן והרס רב אשר עולים על כל דימון. מתחילת הקרבות מתו יותר מ-330 אזרחים ומעל ל-2 מיליון אזרחים נאלצו להתמודד עם המציאות החדשה בתור פליטים.

נאומו של הנשיא הרוסי, בו הכריז על פלישתו לאוקראינה, מבהיר כי אין מדובר באירוע בעל השפעה מקומית בלבד וכי פוטין שואף לכונן סדר עולמי חדש. לדבריו, סדר זה כולל את סיום תקופת ההגמוניה האמריקאית שהחלה בסיום המלחמה הקרה ואת חלוקת העולם לשני גושים, מערב ומזרח. מנהיגי מדינות המערב מבינים שכל עוד לא קיימת פגיעה ממשית באחת ממדינות נאט"ו, הם לא יזכו לגייטימציה ציבורית לשלוח את כוחותיהם הצבאיים להילחם כנגד הכוחות הרוסיים ולמנוע את המשך התרחבותם באירופה. מה שמותיר להם לפעול רק במישור הכלכלי כנגד כך.

בנאום שנשא נשיא ארצות הברית, ג'ו ביידן, הוא הדגיש כי להחלטתה של רוסיה לפלוש לשטחיה של אוקראינה יהיו השלכות כלכליות ומדיניות כבדות. מבין סנקציות אלו הוא מנה את ניתוק הקשר בין בנקים רוסיים ממערכת העברת הכספים הבינלאומית SWIFT, את האיסור של אזרחיים אמריקאים לקיים עסקאות עם בנקים רוסיים, את עצירת פרויקט צינור הגז "נורד סטרים 2" וכך גם את הגבלת הייבוא מרוסיה לשטחיה של ארצות הברית ולהיפך. לארצות הברית הצטרפו כלל המעצמות המשתייכות ל-G7, ביניהן קנדה, יפן, גרמניה, צרפת, איטליה ובריטניה, אשר החליטו פה אחד לשנות את מעמדה הכלכלי של רוסיה "ממדינה מועדפת", תואר שהקנה לה עד כה את היכולת לקיים מסחר בעלויות מיסוי נמוכות משמעותיות. לחרם על רוסיה הצטרפו עוד שלל תאגידי ענק כמו אפל ומייקרוסופט ועד נייקי ואיקאה אשר קוראות לנתק את יחסיהן עם השוק הרוסי.

על אף המהלומה הקשה שחטף הנשיא הרוסי מסנקציות אלו, ניכר כי הוא משדר עסקים כרגיל. באחד מנאומיו האחרונים, הבטיח פוטין כי רוסיה תתגבר על הקשיים הכלכליים עמם היא נאלצת להתמודד וכי היא תצא מהם אף מחוזקת. רוסיה נחשבת ליצואנית הנפט השנייה בגודלה בעולם, אשר מספקת בין היתר כ-40% מצריכת הגז של אירופה. עובדה זו מקנה לרוסיה, חרף ניסיונותיה של ארצות הברית, את היכולת למוטט את הכלכלה באירופה וכך בהתאמה גם לפגוע משמעותית בכלכלתה שלה. זאת מאחר וכי אין בידיה וכך בהתאמה גם בידי מדינות אירופה מקורות אספקה חלופיים זולת רוסיה.

כלכלנים רבים מצביעים על כך שגם אם אין רוסיה תבטל לחלוטין את הספקת הנפט שבידיה, הדבר עלול להוביל לקריסתן של בורסות רבות ברחבי העולם ב-40%, לאינפלציה ולאבטלה כבדה. מציאות דומה מתרחשת גם ביחס למחירי הגז. נכון לימים אלו אספקת הגז לאירופה אשר

תלויה במידה רבה באספקה זו נמשכת כסדרה, אולם החשש בהפסקת הזרמת הגז בידי הרוסים מובילה לעליית מחירים כבדה, אשר את השפעותיה ניתן כבר להרגיש בכל מקום בעולם.

על אף היכולת של רוסיה להסתדר כלכלית ניכר כי אין כך במישור הפנים שלה. מתחילתו של מה שכונה על ידי הנשיא הרוסי כ"מבצע צבאי", יצאו כאלפי רוסים לרחובות על מנת להפגין כנגד מדיניותו. אולם אלו גם אם נזכרו בתקשורת, נכלאו או הושתקו בצורה זו או אחרת לאחר מכן. מתחילת פלישתו של המשטר לשטחי אוקראינה, השלטון הרוסי חסם את השימוש ברשתות חברתיות כמו טוויטר או פייסבוק עבור אזרחיו וכך בהתאמה גם הפעיל צנזורה כבדה על מערכת התקשורת במדינה. דבר זה מנע ממנה לסקר ולהביע ביקורת כנגד השלטון. פעולות אלו נועדו כדי להותיר את אזרחי המדינה בערפל, בלי יכולת ממשית לגבש את דעתם או להביע אותה.

האיום הרוסי להרחיב את נוכחותם באירופה וכך גם לשנות את הסדר העולמי עלול להשפיע על כולנו. בהתאם לכך עלינו לצאת לקרב, לקרב על השלום. קרב שעל מנת שננצח אותו עלינו להיות מאוחדים. לא עוד אחד בשביל אחד, אלא כולם בשביל כולם. עלינו להגן על אותם עקרונות דמוקרטיים שמי כמונו יודעים, כמה חמקמקים הם. על מנת להגן עליהם תחילה עלינו לגנות בכל יכולתנו מציאות מעין זו ולפעול על מנת למגרה, הן ברוסיה והן בכל מדינה אחרת בה מתקיים משטר טוטליטארי כזה או אחר. אין לנו לשבת מנגד בעוד עמים שלמים הולכים כצאן לטבח. ההיסטוריה לא פעם הוכיחה לנו כי היא חוזרת על עצמה. פעם היה זה בדמותו של סטלין, היום זה בדמותו של פוטין. הגיע הזמן לעשות שינוי, שינוי אמיתי. לא אחד שמחזיק סיסמאות ריקות מתוכן אלא אחד שעתיד לקדם חירות ושלום ממשי לכל אדם באשר הוא אדם. כי היום זה הם ומחר זה אנחנו.

כתוב בעיתון – גיליון 1 המלחמה באוקרינה
מלחמה וגלובליזציה
איתן כץ

התפתחותה של הגלובליזציה והתקשורת שינו את פני המלחמות. כיום הזוי בכלל לחשוב שלפני העידן של התקשורת והגלובליזציה יכלו להתחולל מלחמות רחבות וקשות באזור אחד וכמה עשרות או מאות קילומטרים משם חיו אנשים ללא כל ידיעה למתרחש. בעידן המודרני, ישנן השפעות רבות הדדיות של המלחמה על העולם ולהיפך וברצוני במאמר הקרוב לבחון אותן. מעניין יהיה גם להבחין כיצד השפעת הממד הגלובלי על מלחמות משתנה לאורך השנים, אבל בשנת 2022 יש לו משמעות אדירה.

ההשפעה הרחבה ביותר בעיניי היא במלחמת על דעת הקהל העולמית באשר למלחמה. מכאן בעצם נובעות שלל ההשפעות האחרות על המלחמה וניתן לראות כיצד ככל שצד מסוים יצליח לשכנע בצדקת דרכו כך יסייעו לו יותר בשלל תחומים. אין ספק שלפחות בנושא זה אוקראינה עושה נוק-אאוט לרוסים. אומנם נקודת הפתיחה אינה שווה וברירת המחדל היא שהעולם המערבי יהיה לצידה של אוקראינה. אך עבודת ההסברה של האוקראינים לשאר העולם היא מדויקת ומצליחה להוציא את הרוסים כמפלצת חסרת תקנה שפתחה במלחמה לא צודקת ולא מוסרית. ההסברה האוקראינית משמרת ואולי אף יוצרת אתוס אוקראיני חזק שאינו מתפשר או מוותר על זהותו ומדינתו. גם אם הדברים הללו אכן קרובים למציאות, שיווקם לעולם הוא איננו משימה פשוטה והאוקראינים עושים בתחום עבודה מצוינת. מכאן נובעות גם שאר התמיכות של העולם המערבי באוקראינים. התמיכה הרצינית והישירה ביותר על המלחמה היא בתחום הכלכלה. הזרמת תקציבי עתק של מיליארדים עבור אמצעי לחימה ועזרה הומניטרית לאזרחי אוקראינה תוך הפעלת החרמות כלכליות וסנקציות חריפות על הרוסים. רק לאחרונה הודיע נשיא ארה"ב ג'ו ביידן כי הוא מחרים גם את קניית הנפט מהרוסים, אחד התחומים החזקים ביותר בכלכלת רוסיה. גם העברה של נשק וטכנולוגיות לחימה מתקדמות של המערב תורמות בצורה ישירה לקרבות של האוקראינים, כמו גם שיתוף המידע המודיעיני הנמצא בידי מדינות שונות רבות המצדדות באוקראינה.

במישור המדיני-אזרחי נמצא גם נושא קליטת הפליטים. גם כאן העניין הגלובלי תורם מאוד לאותם אזרחים אוקראינים שבורחים מן התופת המתרחשת במקומות מגוריהם. התפתחותם של רעיונות כמו זכויות אדם וזכויות פליט מאפשרת להם מקום מקלט ועזרה רבה ממדינות רבות באירופה הגובלות בה וממדינות נוספות. כמובן שתמיד ניתן לעזור יותר ויש הבדלים גדולים ביחס ובמתן האפשרות של פליטים להיכנס במדינות שונות, אך לפני העידן הגלובלי לפליטי מלחמה לא הייתה הדרך לדעת לאן הם מגיעים ובאיזה יחס הם יתקבלו על ידי המקומיים. לבסוף, גם בתחומים כמו ספורט ותרבות, בהם הגלובליזציה דומיננטית במיוחד, משפיעים על המלחמה. הרחקות מתחרויות ואמנים מוחרמים אומנם נראים כמו סימפטומים שוליים של המלחמה, אך גם פעולות כאלו משפיעות על דעת הקהל ומורל האזרחים בשני הצדדים.

לצד כל ההשפעות של העולם על המלחמה, גם העולם מושפע בצורה רחבה מאוד ממלחמות שונות, בטח כשמדובר במלחמה של מעצמה כמו רוסיה. בעיניי ההשפעה הראשונה היא פסיכולוגית ומוסרית. אזרחים ברחבי העולם צופים במיליוני אזרחים מאבדים את בניהם. יכולת האזרחים בעולם להשפיע על המתרחש היא מצומצמת וגם הפחד המחלחל שגם להם זה עלול לקרות משפיע מאוד. מעבר לכך, כמובן שהכלכלה מושפעת. לרוסיה כלכלה ענפה שמשפיעה בתחומים רבים. כפי שצייתי לעיל, רוסיה משחקת תפקיד ראשי בתחום הנפט ולא בכדי מחיריו בעולם עלו מאוד מתחילת הלחימה. מלבד זאת, אוליגרכים רוסים רבים המשפיעים מאוד על תחומים רבים מוחרמים בבנקים ובבורסה העולמית, דבר שמייצר טלטלות ושינויים מהותיים. לבסוף, הדרך בה המלחמה יכולה להשפיע בצורה העמוקה ביותר על שאר העולם היא התרחבות המלחמה ויצירת סוג של מלחמת עולם. אומנם כרגע זה נראה מעט רחוק, אך אין זה תסריט דמיוני כי צבאות המערב יתערבו וילחמו לצד האוקראינים בעוד סין, צבאות ערב וצבאות נוספים עלולים להזדהות עם הרוסים וגם לפתוח בלחימה במקומות שונים בעולם בעקבות המלחמה באוקראינה.

למרות כל ההשפעות הללו עדיין אנו רואים כי היכולת של הגלובליזציה למנוע או לעצור מלחמה היא מוגבלת מאוד כרגע, בעוד גם השפעות המלחמה עלינו הן מינוריות בסך הכול אנו ממשיכים לנהל את חיינו כרגיל בזמן שהמלחמה באוקראינה משתוללת. סנקציות מסוגים שונים ומגוונים מופעלות על רוסיה, החל מהרחקות בעולם הספורט והתרבות ועד החרמות כלכליות כבדות בתחומים רבים ועדיין ידה של רוסיה על העליונה במלחמה באוקראינה, שלא נראית לקראת סיום בתקופה הקרובה. הלחץ הבינלאומי שמופעל על רוסיה לסיום המלחמה לא מניד עפעף אצל פוטין ושותפיו בשלטון הרוסי והשגת מטרות המלחמה חשובות הרבה יותר מכל הפגיעות השונות שרוסיה ואזרחים חווים בימים אלו.

גישה נוספת היא שדווקא הגלובליזציה היא שתדמה וגרמה למלחמה. לפי רבים, אחת הסיבות לפרוץ המלחמה היא הרצון של אוקראינה להצטרף לברית נאט"ו שהוקמה על ידי המערב אל מול האיום הסובייטי בשנות ה-50. ברית נאט"ו היא ללא ספק סממן של גלובליזציה ואיחוד כוחות ברחבי העולם, אך הוא גם יוצר פילוג מול כוח עצום כמו רוסיה וכך בדרך עקיפה גורם למלחמה עקובה מדם. כמו כן, התערבות מדינות המערב במלחמה באוקראינה עלולה ליצור מלחמה רחבה יותר ולצרף עוד מעגלים ללחימה, ובמקביל היא יכולה להצליח לעצור את הלחימה ולהכניע את הרוסים. כרגע לא נראית באופק התערבות צבאית ממשית של צבאות מערב בלחימה באוקראינה. התערבות שכזאת גם מעלה סימן שאלה עצום לגבי תוצאותיה, אך גם מעלה שאלה מוסרית מעניינת נוספת. מה יהיה מוסרי יותר לשלוח חיילים מרחבי העולם ללחום באוקראינה במלחמה שאינה שייכת לעמם רק בשם המוסר והצדק או שמא להפקיר את אוקראינה אל מול הצבא הרוסי הכובש שפלש לשטחה בשל ניסיונות התקרבות למערב וצבירת כוח.

העניין הגלובלי במלחמות בעידן המודרני הוא מכריע ומשפיע מאוד גם על המלחמה באוקראינה. בנוסף על המדינות, גם לנו כאזרחים נוצרת אחריות ויכולת השפעה, גם אם היא מינורית על המתרחש באוקראינה. אינני חושב שלשלוח חיילים וצבאות מהמערב לתמיכה באוקראינה יהיה צעד נבון, אף על פי שיש דוגמאות שונות להשפעת צבאות חיצוניים על מלחמות לאורך המאה ה-20. במלחמת העולם ה-2 ראינו כיצד הצטרפות האמריקאים למלחמה שינתה את פניה, אך התערבות האמריקאים במקרים כמו בווייטנאם, אפגניסטאן וקובה, התבררו כפחות מוצלחים.

יש מספיק מקום לעולם בהשפעה על המלחמה באוקראינה, תמיכה כלכלית, קליטת פליטים, הבעת סולידריות ומאמצים דיפלומטים לסיום המלחמה יסייעו הרבה יותר בהשבת השקט ובסיום המלחמה העקובה מדם.

כתוב בעיתון – גיליון 1 המלחמה באוקראינה
פליטי אוקראינה
קורל גץ זוארץ

המציאות המזוועה שמתרחשת כעת באוקראינה הובילה על פי הערכות האו"ם ליותר מ-3.2 מיליון בני אדם אשר נמלטו מאוקראינה מאז תחילת פלישתם של הרוסים לשטחי המדינה. הרוב העיקרי של האוקראינים ברחו למדינות שכנות כמו פולין, הונגריה, מולדובה ורומניה. חשוב לציין שגברים אוקראינים בגילאי 18 עד 60 אינם מורשים לעזוב את המדינה ועל כן נשארים על מנת להילחם.

האיחוד האירופאי ומדינות נוספות הודיעו שהם מאפשרים לאוקראינים להימלט אליהם ושהם פותחים עבורם את גבולותיהם. נתונים מספריים על פליטים מאוד קשה לדייק, נתונים מסוג זה יכולים להשתנות במהירות ולעיתים רבות מדובר אך ורק בהערכות. 23.03 העריכו כמעט כ-3.2 מיליון פליטים ואף מעריכים כי בעוד חודשיים עתידים להיות כ-7 מיליון פליטים לערך.

בהקשר לשאלה כיצד מתייחסת מדינת ישראל לפליטים, ניתן להבחין בקליטה המונית של פליטים (כ-12,600 אזרחים אוקראינים נכנסו לישראל עד ל-18.03 על פי שרת הפנים), ואף תקנות הגירה חדשות לפליטים מאוקראינה על פי הודעתו של משרד הפנים. הסוכנות היהודית מחזקת פינני של יהודי אוקראינה מתוך חשש לחייהם. שרת הפנים איילת שקד הקציבה מספר מקסימלי של פליטים אשר רשאים להיכנס לארץ, מיד לאחר מכן הוגשה עתירה לבג"ץ בבקשה לבטל את החלטת השרה איילת שקד בנימוק כי החלטה זו מפרה את ההסכם הביטורלי בין המדינות לפיו אין צורך באשרת כניסה. בעתירה נכתב בתגובה כי "ניתן להביע צער גדול על כך שיש צורך לפנות לאפיק משפטי בסוגיה הומניטרית זועקת, כאשר כל העולם מתגייס לסייע לאזרחי אוקראינה במשבר הפליטות האירופי הגדול ביותר מאז מלחמת העולם השנייה וישראל עומדת מנגד ואינה עושה די." "

עוד סוגיה שיש להניחה על השולחן בהקשר לשאלת פליטי אוקראינה שנמלטים לישראל, היא החוצץ הקיים בין פליטים יהודים לפליטים שאינם יהודים והוויכוח הנוצר בעקבות כך. הפליטים היהודים שמגיעים מאוקראינה זוכים לסל קליטה, מקום מגורים ואזרחות מלאה. מנגד, אלו המגיעים לישראל אשר אינם יהודים לא נהנים מתנאים אלו, אין להם יכולת לעבוד והם מתבססים כלכלית על החברים והמשפחה המתגוררים בארץ.

מיותר לציין שהפליטים אשר עוזבים את בתיהם ומעתיקים את חייהם לאזור מגורים אחר, שלא דווקא מתוך רצון ובחירה, חווים קשיים מורכבים מאוד. ברמה האישית, אני מכירה פליט אוקראיני שהגיע לישראל לחברה קרובה שלי המהווה עבורו בת משפחה. כאשר פניתי אליו לבקשה לשתף על החוויות שעבר בתהליך הפליטה, הוא ענה בבושת פנים שהוא לא מעוניין. כמובן שצינתי שכל התשובות יכתבו באופן אנונימי ובכל זאת קיבלתי "סירוב". ניתן להבין כיצד הפליטים חשים מבוכה, לעיתים מרגישים שהם מקשים על המשפחות שאצלם מתארחים, עדיין

מעכלים את המציאות החדשה והמורכבת שלהם ובכך פחות מעוניינים לשתף בעת הזו על החוויות האישיות.
 בכל אופן, צירפתי מספר תמונות של פליטי אוקראינה הממחישות את המציאות הבלתי נתפסת שלהם.

אלכסנדר, בן 41, נפרד מבתו אנה, בת 5, ברכבת ללבוב בתחנת הרכבת של קייב

תמונה קשה מאוד, שמבטאת את הכאב העצום שחווים האוקראינים בעת פרידות קשות מנשוא בעקבות המלחמה ובכך ילדים רבים אשר ממשיכים את מסע הבריחה שלהם באופן עצמאי על מנת להציל את חייהם.

תושבי אירפין עוזבים את העיר בקור אימים, עם מזוודה אחת בלבד המכילה את הציווד האישי שלהם. כל השאר נותר מאחור תרתי משמע.

תושבי העיר אירפין בורחים מקרבות קשים דרך גשר הרוס, לאחר שהכוחות הרוסיים נכנסו לעיר. מהתמונה ניתן להבחין באנשים מבוגרים מאוד אשר לא נשארת להם ברירה אלא לברוח ולהציל את חייהם בדרכים קשות ומסוכנות מאוד.

כתוב בעיתון – גיליון 1
המלחמה באוקראינה

ההגמוניה (Dominatit) הגדולה של רוסיה

מוחמד דיאב

נשיא רוסיה טען שהפלישה הרוסית על אוקראינה או כמו שאמר פוטין לא פלישה ולא מלחמה, "מטרתי היא מבצע צבאי". פוטין אחרי המלחמה הקרה עם אוקראינה משנת 2014 אמר: "אני רוצה לשחרר את אוקראינה ורוצה שתהיה עצמאית".

לפי האמירות לפני ואחרי המלחמה של פוטין ניתן להסביר שהסיטואציה של המתח בין שתי המדינות היה צפוי שיגרום למלחמה, לכן האם אוקראינה היא מדינה שעברה בקונספירציה מהאיחוד האירופי שלא מעוניינות שרוסיה תהיה המדינה החזקה וההגמונית או שרוסיה ונשיא שלה הם פושעי מלחמה?

דעתי כמובן שכוללת עובדות מהמציאות שהפלישה הרוסית לא מוצדקת כי החלטת הנשיא שלה היא החלטה עצמאית והוא איש ציבור ונציג עם, ויש לו זכות לבחור ולסרב כל החלטה לפי האינטרס של המדינה שלו. יתר על כן המלחמה הפכה לכיבוש רוסי של המדינה השכנה של רוסיה בלי סיבה אחת מוצדקת למרות שפוטין יודע טוב שיש אפשרות למלחמת עולם שלישית עקב הפלישה. לדעתי האינטרס שלו מהפלישה הוא לא בגלל האיום כמו שהוא טוען שיש על רוסיה מצד התקרבות אוקראינה לנאט"ו, אלא הוא חמדנות בחומרי גלם ובעיקר לעצור התקדמות המערב (האיחוד האירופי נאט"ו) לגבולות שלו. הוא טוען כי קייב מונהגת בידי ניאו-נאצים. הוא דרש בנוסף שאוקראינה תהפוך לניטרלית בעימות שבין רוסיה למערב. באיום ישיר לממשלה האוקראינית אמר פוטין: "ההנהגה הנוכחית צריכה להבין שאם היא תמשיך במה שהיא עושה כעת, היא מסכנת את עתידה של אוקראינה כמדינה". לדבריו, "אם זה יקרה, רק היא תהיה אשמה בכך".

מטענה שלו וסיסמאות שהוא אומר בנאומים שלו ניתן להבין שפוטין רוצה להיות הנשיא הראשון ולא השני ואני מתכוון בנשיא הראשון של מדינה השולטת בעולם כמו ברית המועצה שלעבר בלי התייחסות לנשים וילדים מהפלישה ובכך הוא הפך את הכוחות שלו לכובשים בדומה לנאצים.

כתוב בעיתון – גיליון 1 המלחמה באוקרינה
פליטות היא פליטות – בלי הבדלי דת, תרבות, מעמד, גזע ומגדר
ליאת כהן

כשלושה שבועות שעיינינו שוזפות בכאב של ממש את מראות האימה השבים ועולים מאוקראינה, על בתייה ומוסדותיה המופגזים, על גבורת מנהיגיה, על אלמנותיה, על יתומיה ועל פליטיה. עוד ועוד דיווחים ותמונות מזכירים לנו את שהספקנו לשכוח בשבעים ושבע השנים שחלפו משוך קרבות מלחמתו של עולם, גם אם יצר האדם אינו רע מנעוריו הרי שהאדם, כאזרח, כמנהיג וכמדינה, עלול להיות אכזר, אכזר מאוד. והנה במרץ 2022, חרף הגלובליזציה על פרקטיקת וחזון הגבולות המיטשטשים שהיא נושאת בחובה והדיגיטציה על המוביליות המעמדית שבחיקה, קייב וחרקוב מתהוות לנגד עיינינו הדומעות לרפליקה עדכנית לוורשה וקראקוב של ספטמבר 1939.

"שורש האהבה הוא שורש השנאה", כתב ריה"ל, כתב וצדק כי מרץ 2022 מתברר כשעתה הגדולה של ההומניות מלאת האהבה מזה ושל האכזריות מלאת השנאה מזה, ושורש אחד להן – האדם. אדם הוא זה העולה במשורייניו על רחובותיה זבי הדם של אוקראינה ורומס כל חלקה טובה של חיים, בפגזיו מוחה כל זכר של אנושיות, מהמפגזו כמו מהמופגזו. שעה שלבו של זה קשה לדמעות כואבים, לבו של האדם החופשי יוצא לאוקראינה ופליטיה, וכמוהו גם האדם החופשי בעצמו יוצא לכיכרה של עיר במחאה ואו הזדהות למענה ועימם, לכיכר הרשתית כמו לכיכר הבטון והתשתית. האנושות החופשית עומדת דרוכה לשוך ולדום רעם התותחים, נכונה לקלוט פליטים וקוראת לממשלותיה, שלא לומר תובעת מהן, לעשות כן.

יכולתי להסתפק בדיכוטומיית האהבה והשנאה ששורש אחד להם, "האדם הרע" מול "האדם החופשי", "לב קשה" מול "לב יוצא", "מחולל פליטים" מול "קולט פליטים". אך הדרך בין קראקוב 1939 לחרקוב 2022 רצופת זיכרונות והם רבים וגם לא רחוקים, הם נמצאים סביבנו קרוב קרוב בעשורים האחרונים – בפאריז כמו בתל אביב, בברלין כמו באמסטרדם. החיים האנושיים הם שעתה הגדולה של ההומניות כמו של האכזריות, כמו האדם הוא המחולל לחיים האנושיים. פליטות, למרבה הכאב, יש בשפע – מדמשק כמו מתיגראי, הם אפגנים וסודנים, הם גם אוקראינים ב-2022 ו-יהודים ב-1939-1945. ואז נשאלת השאלה מדוע ליבנו יוצא, ובצדק יוצא, לייבגני ואוקסנה ופחות למוחמד וסוהא, לטגייצ', אסמרו, גדמו ואדנש?

בשבוע השני לחימה באוקראינה, קיימה ועדת השרים לענייני קליטה דיון בשאלת מספר הפליטים הלא יהודים שעל ישראל לקלוט. לכאורה, הממשלה נחלקת בין חלקיה השמאליים לחלקיה הימניים – שעה שהשמאל קורא לקלוט כל פליט, יהודי כלא יהודי, הימין קורא לקלוט כל פליט יהודי ולהגביל בקליטת פליטים שאינם יהודים. והנה, בניגוד למה שנדמה כעמדת האגף הימני בממשלה, קרא השר זאב אלקין מתקווה חדשה שלא להבחין ביניהם ולספק מקלט זמני לנפלט. אכן, שעתה הגדולה של ההומניות – אלא, שאז החוותה לעומת שרת העלייה והקליטה פנינה תמנו שטה, עולה מאתיופיה, כי היא מברכת על הגישה רק מבקשת לתהות האם חשב כך גם בשאלת 2.5 מיליוני הפליטים מתיגראי? או מחבלי ארץ אחרים ביבשת "השחורה". למותר לציין,

שלא חשב כך אך השרה תמנו שטה הבהירה נקודה מאוד חשובה – הלב הרוגש לפליטי אוקראינה אינו על שום שעתה הגדולה של ההומניות, כמו שעל שום שעתה הגדולה של ההזדהות עם הדומים לנו.

ליבנו יוצא, אומרת למעשה השרה תמנו שטה, לדומים לנו – שהעבירו, כמונו, את הסגר בבינג' של Friends בנטפליקס; שמעדיפים, כמונו, את האספרסו על פני הטורקי; שלובשים, כמונו, Zara, H&M ו-Mango; שבחרים, כמונו, לחטוף נאגטס מהדוכן הקרוב על פני לרכון שעה ארוכה על כירה או פתיליה; ייבגני ואוקסנה הם כמו שירה ושי, מוחמד ואדנש "פחות", ובאותו אופן קייב וחרקוב הם כגבעתיים וירושלים, דמשק ותיגראי "פחות". זה כל הסיפור, לא ההומניות אלא ההזדהות עם הדומה והקרוב אלינו. לא על קייב יוצא לב הישראלי והצרפתי, כי אם על תל אביב ופאריז שלו.

להבדיל, בכל תרבות יש קלסיפיקציה של מזון – חלק מהמזונות מותרים באכילה, חלק מהם אסורים, ובמקרים רבים מה שאסור בטאבו בחברה אחת נחשב לבנאלי שלא לומר אנין בחברה אחרת. כך, למשל, שעה שלנו בחברה "המערבית" אכילת כלב וחתול נחשבת למזעזעת, יש תרבויות שזו בגדר נורמה. מה שמבחין בין הזעזוע לבנאליות, מסבירים אנתרופולוגים העוסקים ב-"כשרותם" של מזונות כאנתרופולוגית הבריטית מרי דאגלס, הוא מידת הקרבה של בעל החיים לאדם – ככל שבעל החיים קרוב לאדם, בין לצרכי עבודה ובין לצרכי שעשוע, כך גובר הטאבו באכילתו. במערב, החתול כמו הסוס והחמור הן חיות הקרובות לאדם, לכן 'אסורות' באכילה, שעה שבחברות אחרות הדבר מותר ובנאלי כי הללו אינן קרובות לאדם. בה במידה, בעוד במערב אכילת פרה וכבש הן עניין שבשגרה, בחברות אחרות הן בגדר טאבו.

"אדם קרוב אצל עצמו", כתבו חז"ל, ובכן, כתבו וצדקו. כי מול בעל החי כמו הפליט, אנחנו פועלים לפי מידת קרבתנו אליו – כך היה ביחס לפליטות היהודית מאירופה רוויית הדמים במלחמת העולם השנייה, כך גם ביחס לפליטות האוקראינית, הסורית, הסודנית והאתיופית. מידת קרבתנו התרבותית אל הפליט היא שתקבע את מידת הנכונות לפתיחות, של שערי ליבנו כמו של שערי מדינתו. על אלה אנחנו צריכים להלום בחזנו בשעה של חשבון של נפש, אך כשם שאין זו שעתה של הגדולה של ההומניות (אלא של הקרבה) כך אין זו שעתו של חשבון הנפש אלא של הקליטה – קודם לווידוי ולקבלה לעתיד, עלינו למהר לקלוט את ייבגני ואוקסנה, בין שהם יהודים ובין שאינם, ויפה שעה אחת קודם.

פליטות היא פליטות – בלי הבדלי דת, תרבות, מעמד, גזע ומגדר – אין ולא צריך להיות הבדל בין אוקסנה לפטמה ובין דמשק ותיגראי לקייב וחרקוב. שער הלב ושער המדינה צריכים להיפתח בפני כל פליט באשר הוא פליט, כן המקלט צריך להיות זמני אך הוא צריך להיות מקלט, מהיר, מידי ופתוח לכל נפלט. צודק השר אלקין, צודקת עוד יותר השרה תמנו שטה. פליטות היא פליטות.

כתוב בעיתון – גיליון 1
המלחמה באוקראינה

התמודדות ישראל בעת הזו של המלחמה באוקראינה

אור דוד

בשבוע האחרון הגיע המתקפה הרוסית לשיאה. רק הבוקר התקיפו הרוסים את בסיס יבוריב שאירח בעבר את נאט"ו, רק הבוקר נהרגו 35 במתקפת הטילים על הבסיס ו-134 נהרגו בשמירה על הבסיס. אילו רק מספרים קטנים לעומת כמות ההרוגים מפרוץ המלחמה. בעקבות המצב באירופה מדינת ישראל הוציאה הצהרה בה היא תומכת באוקראינה ובחתימתה לקבלת ריבונות, קבלת טריטוריאלית שלמה, עם זאת אינה מגנה באופן חותך את התנהגותם של הרוסים: "ישראל שותפה לדאגה הבינלאומית מהצעדים במזרח אוקראינה ומההסלמה החמורה שחלה במצב, מקווה שיימצא פתרון דיפלומטי שיוביל לרגיעה ומוכנה להתגייס לכך, אם תתבקש. ישראל תומכת בשלמותה הטריטוריאלית ובריבונותה של אוקראינה".

בעקבות המלחמה, אלפי יהודים מאוקראינה ביקשו להימלט ממדינתם, כמה בודדים הגישו בקשה לעשות עלייה ואילו עכשיו מידי יום המספרים רק מוכפלים. כידוע, בראשית המלחמה החליטה מדינת ישראל לתת יד ליהודי אוקראינה שהם זכאי חוק השבות ולאפשר להם לעלות ארצה על מנת להימלט מאש הקרבות על ידי מבצע המכונה "ערבות ישראל". מבצע זה מנוהל על ידי מבצע משותף של הסוכנות היהודית, הקרן לידידות, משרד העלייה והקליטה וסיוע תרומות של הפדרציות היהודיות בצפון אמריקה וקרן היסוד. במסגרת המבצע דואג משרד העלייה והקליטה לספק ליהודי אוקראינה מעטפת שתאפשר התאקלמות מיטבית. כמו כן, שוריינו מראש כבר דיור זמני בבתי מלון ובתי הארחה עבור הפליטים. בנוסף, הוקם בנמל התעופה בן גוריון חמ"ל שקולט את העולים בעת נחיתתם מהמטוס על מנת לגרום לכך שירגישו "נחיתה רכה". גם שרת העלייה והקליטה פנינה תמנו שטה סיפרה לאחר עלייתם של ילדי אוקראינה שנתרו ללא בית והורים ש"מדינת ישראל תסייע לאותם ילדים ושאר עולים בכלל המשאבים הקיימים בידי ממשלת ישראל תוך הקצאת תקציב ייעודי לקליטתם המיטבית לעבור את התקופה הקשה שעוברת עליהם אחרי בריחתם מאש הקרבות"

אך, לאחר הוצאת המבצע הביקורת לא איחרה להגיע. תושבי המדינה התנגדו וגינו את בחירתה של המדינה לעלות רק את זכאי חוק השבות. מדוע מדינת ישראל בחרה להתמקד רק בעלייתם של יהודי אוקראינה בפרט ולא של כלל הפליטים מאוקראינה שמבקשים הגנה? האם אנחנו עושים לאוקראינים בדיוק כפי שאנו חוויונו ב'39? שם המבצע רחוק מאוד ממה שנעשה בפועל. מצדו השני של התמונה, המדינה הגנה על עצמה כי אין לה היכן לאכלס כמויות כה רבות של פליטים, על מנת לאפשר את עלייתם המדינה תצטרך להתארגן בצורה המיטבית מבחינת אכלוס. מנקודת מבטה, העלאת עולים ארצה ללא מקום ליישב אותם זה מה שגורע במטרה ויוצר רק את הפעולה ההפוכה. המדינה אינה מעלה פליטים למדינה רק על מנת לסמן וי על כך שהעלאתה אלא, היא מעוניינת לתת להם את הטוב ביותר ולכן, החליטה לסגן את הכמויות על סמך השתייכות לאומית.

לאחר השמעת הקולות הרבים שעלו מצד הציבור, הן לחיוב והן לשלילה, החליטה שרת הפנים לפתוח את שעריה לטובת כניסתם של כלל הפליטים מאוקראינה ללא התייחסות להשתייכותם הלאומית. הקליטה תעבוד בפורמט של "מכסה נושמת", כל אוקראיני שיבחר לצאת מישראל יהיה ניתן לאפשר כניסה של פליט אחר. הכול יעבוד על פי אשרה זמנית שתאפשר שהייה בארץ למשך שלושה חודשים. במידה והמצב של המלחמה רק יחמיר לאחר שלושת החודשים האלו המדינה תאשר גם אישורי תעסוקה עבור הפליטים. יתרה מכך, משרד הפנים קבע שאוקראינים בעלי קרובי משפחה מדרגה ראשונה בארץ לא יכללו במספרי המכסה. על פי השערתה של שרת הפנים איילת שקד עד סוף החודש אמורים לעלות כ-15 אלף פליטים ארצה ש-90% מהם אינם זכאי חוק השבות. היא מוסיפה בדבריה: "בניגוד לכל מדינות העולם, ישראל נערכת לגל לקליטה גדול מאוד של כ-100 אלף יהודים ובני משפחתם המורחבת זכאי חוק השבות גם מאוקראינה וגם מרוסיה. אין אף מדינה שקולטת ומאזרחת באופן מידי. זה אתגר מאוד גדול שצפוי לנו גם בהיבטים של דיור ותעסוקה, ואנחנו צריכים להיערך לזה בהתאם ולטפל הומניטרית בכמות מסוימת שעליה נחליט בימים הקרובים".

שערי מדינת ישראל אכן נפתחו עבור כל פליט שירצה, אשרה זמנית אכן התקבלה עבור אותם אלה שבחרו להיכנס לארץ ולעתידים להגיע. אך, כמו הביקורת שצפה מהר לאחר הוצאת המבצע "ערבות ישראל" גם התמונות משדה התעופה עלו מהר לאתרי האינטרנט. בתמונות הוצג פליטים שמחכים שעות בשדה התעופה למענה, שכובים ומרוחים על הרצפה. גם כאן, חשוב שנעצור לרגע ונשים את העובדות על השולחן. עולים רבים אינם עלו בצורה מסודרת וישר הגיעו וטענו כי הינם זכאי חוק השבות, זהו דבר שדורש בדיקה והבדיקה הזו לוקחת זמן. כמו כן, רוב העומס שנצפה בטלוויזיה זהו עומס של זכאי חוק השבות שחיכו לקבלת טיפול מנתיב ומשרד הקליטה, לאחר הבנת המדינה כי ההתנהלות אינה נכונה הוחלט להעביר את זכאי חוק השבות לטרמינל 1, דבר שהוביל להקלה בעומס.

מדינת ישראל מסתייגת בצורה הפוליטית בהתייחסותה להתנהגות רוסים, אך עדיין עושה כמיטב יכולתה על מנת לסייע בפועל לטובת הפליטים. זהו נושא חדש ואינו מוכר למדינה והיא עובדת לא מעט על מנת להתייעל לטובת הצלחת קליטת הפליטים והעולים. בשונה ממה שרובנו צפינו מהמדינה בעת הזו, מדינת ישראל הצליחה להוכיח אחרת ולבוא לקראת פליטי אוקראינה גם אם אינם עלו כ"דין" הידוע.

כתוב בעיתון – גיליון 1 המלחמה באוקראינה
נאום זלנסקי
גל יעקוב

הדבר שמעסיק רבות את העולם במשך כמה שבועות הוא המלחמה בין רוסיה לאוקראינה. ביום ראשון האחרון בתאריך 20.3.22 נשיא אוקראינה ולדימיר זלנסקי נאם ודיבר על כל המצב במדינתו ולא ויתר על הטחת האשמות במדינת ישראל.

לאורך כל הנאום שלו הוא ניסה להסיט את הספינה הישראלית לכיוון אוקראינה והיה במתקפה גדולה על מדינת ישראל ועל רשויות השלטון במדינה בטענה שהם לא עושים מספיק למען אוקראינה. הוא מבקש ממדינת ישראל לנקוט עמדה חזקה יותר נגד רוסיה. לאורך הנאום הוא רק תקף את מדינת ישראל ושאל שאלות כמו: "למה לא נתתם נשק?", "למה לא הפעלתם סנקציות?".

זלנסקי עשה השוואה קשה בין המתקפה הרוסית לגרמניה הנאצית. הוא השווה בין המלחמה כיום ברוסיה לשואה ואמר שזה מזכיר לו את תקופת השואה. אני חושבת שאלה אמירות קשות שהוא לא היה אמור להגיד אותם. איך אפשר בכלל לעשות השוואה בין מלחמה רגילה לבין השמדה של מיליוני יהודים אך ורק כי הם יהודים. מילים אלה פוגעות ברגשותיו של כל העם היהודי ופוגע בזיכרון קדושי השואה.

נשיא אוקראינה חושב שמדינת ישראל מחויבת לספק לו עזרה ובמשך 10 דקות הוא רק תוקף. "למה אתם לא מספקים אמצעי הגנה לאוקראינה? הרי ידוע שלמדינת ישראל יש מערכת יירוט כיפת ברזל שהיא הטובה ביותר".

לסיכום, אני נורא כועסת על הדברים שנאמרו שם. מדינת ישראל נתנה מחסה להמון פליטים אוקראינים שרצו להגיע למדינה על מנת להגן על עצמם ועל משפחותיהם ואתה לא יכול בתור נשיא מדינה רק להטיח בנו האשמות ולגרום לכל העולם לחשוב שמדינת ישראל היא מדינה בלי רגשות שלא נותנת ומעניקה עזרה. הלב שלי באמת עם אוקראינה ואני מאוד כאובה על מצבם אבל יש דברים שלא צריכים להיאמר ויש מקרים שלא ניתנים להשוואה בשום צורה ובמיוחד לא לנגד כנסת ישראל ואל מול כל העולם.

כתוב בעיתון – גיליון 1
המלחמה באוקראינה

דרכי תיווך מציאות לתלמידים בבית הספר

נתנאל בן אליהו

תקופה לא מבוטלת שאנחנו נמצאים בתוך מציאות קשה שאי אפשר להתעלם ממנה. המלחמה בין רוסיה ואוקראינה ממשיכה לספק כותרות, זה והנושא האקטואלי שמעסיק את הציבור ויש לזה סיבה. רוסיה ממשיכה בדרכה ונראה כי אין בכוונתה לעצור. המתקפה הרוסית על אוקראינה גורמת לנזק רב וגובה אבדות קשות ברכוש ובעיקר בנפש. מספר ההרוגים הולך וגדל מיום ליום, בני אדם נקברים בקברי אחים, ילדים נהרגים ודם נשפך כמים. אזרחים רבים שכן נשארו בחיים הפכו לפליטים, ערים שלמות נכנסו למצור, והישועה לא נראית באופק.

את המציאות המורכבת הזו, קשה להכיל. אנו ניזונים בעיקר מחדשות, שומעים את הבכי ורואים את המראות קשים. המדיה החברתית והתקשורת נמצאת שם ומציגה לנו את הכול, לא נחסכת מאתנו שום מורכבות. בין אם זה משבר הפליטים וגורלם, ההתנהלות של ממשלת ישראל והחשבון "הפתוח" שלנו עם אוקראינה. כל הדברים האלו ועוד נמצאים שם, אנו לא יכולים להתעלם מהם ואסור לנו להתעלם. עלינו לזכור שאם לנו כמבוגרים המציאות הזו קשה לעיכול, על אחת כמה וכמה לילדים. ילדים ובני נוער רואים את התמונות והסרטונים, מבינים שקורה משהו נורא שם בחוץ שמשפיע עלינו, השאלות והמורכבויות לא עוברות לידם. ברגעים אלו עלינו המבוגרים בדגש על אנשי החינוך להיכנס לתמונה. התפקיד שלנו כמורים ומחנכים הוא לדעת כיצד לתווך את המציאות הזו.

כאמור, מלחמת רוסיה ואוקראינה אקטואלית ביותר, ולכן יש סבירות גבוהה לכך שגם תלמידים נחשפו למידע ולנושאים שקשורים לה. מן הראוי שמסגרות חינוכיות בכללותם לא התעלמו מנושאים רבי השפעה, ובפרט מוסדות חינוך החובה. התעלמות יכולה לגרום לתלמידים להרגיש שבית הספר הוא מעין בועה שלא קשורה לחיים האמתיים שמחוצה לה. בתווך הזה תפקיד המורה בא לידי ביטוי. אנו אנשי החינוך הפורמאלי צריכים לזכור שאחת המטרות העיקריות שלנו כמורים, היא לקשר בין אירועים אקטואליים לבין הנושאים שעלינו ללמד בתוכנית הלימודים, דרך כך נצליח לפתח חשיבה ביקורתית ויכולת נקיטת עמדה בקרב התלמידים. כמובן שאת החיבור הזה עלינו המורים לעשות תוך הפעלת שיקול דעת, להתחשב בהרכב הכיתה, בגיל התלמידים ובצרכים הייחודיים להם.

השאלה היא איך עושים זאת נכון? יש כמה דרכים, לכל אחת מהן יתרונות וחסרונות. עלינו להכין את הקרקע, ולדעת ולהתאים את האמצעי לקהל היעד. אפשר גם לבוא לכיתה ופשוט להתחיל לדבר על הנושא, אך ההשפעה תהיה יותר קטנה ביחס למשהו שהוכן מראש. כמו כן אנו צריכים לזכור שלכל שכבת גיל יש את היכולת להכיל את המורכבות מהמקום שלה. מה שמתאים לתלמידי תיכון לאו דווקא יתאים לילדים ביסודי.

בקרב ילדים ותלמידים קיימים מגוון אמצעים שאפשר להשתמש בהם כדי להמחיש נושא ודרך כך לייצר הבנה עמוקה. תחילה כדאי לעורר את סקרנותם של התלמידים על ידי שאלה, תמונה,

כתבה מהעיתון או סרטון. על המורה לנסות לעודד אותם להביע רגשות ולשתף את הכיתה בידע הקודם שלהם בנושא, מה שמעתם על זה? מה ראיתם בחדשות? כמו כן, אפשר לקיים פעילות בקבוצות לחלק את הכיתה לשתיים ולקיים דיון שיתופי, בו כל קבוצה מציגה "צד" אחר ומנסה להסביר את עמדתו, לדוגמה: קבוצת רוסיה וקבוצת אוקראינה. דרך נוספת שמוכיחה את עצמה, היא זימון מפגשים עם חלקים אחרים בחברה ובקהילה, לשמוע דעות שונות מפי האנשים שחווים את המציאות הזו במעגלים הקרובים. אם יש אפשרות להביא אדם שקשור למלחמה באופן ישיר או ממעגל קרוב. שיחה כזו יכולה להמחיש את הנושא בצורה חזקה לתלמידים, ברגע ששומעים סיפורים ממקור ראשון זה מחלחל יותר.

צריך לזכור שבכל הקשור ללמידה ותיווך נושאים לילדים צריך לנהוג ברגישות וזהירות. לכל דרך יש את הרווח שלה, ובסופו של דבר עלינו לחדד לעצמנו מה אנחנו רוצים להשיג. הרעיון הוא להצליח לתווך את המציאות, מורכבת ככל שתהיה, לאותם ילדים או נערים שאנו עובדים איתם. התיווך צריך להיות מהימן, אנו צריכים לדעת שיעלו שאלות פוליטיות מורכבות, שיכול להיות ויגורו לנו להרגיש לא בנוח. חלק מתפקידנו הוא לספק תשובות ולשים את הדברים על השולחן. מצד אחד לעשות זאת בדרך של מתינות ורגישות, ועדיין לא לברוח מהמציאות. כמו כן עלינו להקפיד ולאפשר מגוון של דעות ותגובות, לשים לב שכל מי שרוצה לקחת חלק מקבל הזדמנות להביע עמדה. במידה ותלמיד מעלה דעה שאינה רווחת בכיתה, עלינו לעמוד על זה שהתלמידים קשובים לחבריהם ומגיבים באופן מכבד. בסיכום השיעור עלינו להזכיר את הדעות השונות שעלו ולתת להן לגיטימציה. כדאי לאסוף מהתלמידים שאלות שככל הנראה יעלו בהם לאחר קיום הדיון. במידת הצורך ניתן לקבוע שיעור, ובו לסגור את הנושא או להמשיך לדון בו בצורה פתוחה ומכבדת.

כתוב בעיתון – גיליון 1
המלחמה באוקראינה

מקומם של אנשי חינוך בעת הזאת

לירן וולף

המלחמה באוקראינה תפסה את העולם ואזרחים והתושבים בהלם. היו המון התראות לקראת אבל אף אחד לא האמין שאכן זה יכול לקרות. במהלכה של המלחמה רבים מהאזרחים נמלטו והפכו להיות פליטים בגבולות, עד כה יש מעל 3 מיליון פליטים שעזבו את אדמתם (רובם נשים, ילדים, נערות כיוון שהגברים נשארו להילחם על פי הנחיית הממשלה).

אנו אנשי חינוך, לא יכולים לעמוד מנגד ובתקופה חשובה זאת לדעת לדבר את המצב ולתת מקום לעזרה הומניטרית חינוכית לעזרה. עקב אמרה זאת החלו לפעול מספר גופים חשובים בכדי לרתום את בתי הספר, מועצות מקומיות, תנועות נוער וארגוני נוער בכדי לפעול.

ארגון רוטרי הוא אחד מהארגונים שהתגייסו לסייע מבחינה תקציבית וגיוס אנשי חינוך למען המשימה לסייע לילדי הפליטים הנמצאים בגבולות. רוטרי עבדה קשה בשביל להוציא משלחת מישראל הכוללת: מכתבים, סיוע הומניטרי של ציוד ותרופות, וסרטונים והעלאת מודעות ברשתות החברתיות. בכדי להוציא את המשלחת הארגון פנה לכמה תנועות נוער ובניהם תנועת הצופים שהתגייסה גם היא לערב שבטים ולקדם זאת, בין השבטים שהתנדבו הם שבט שחר בינקעם עילית שעירב את ילדיו ובכמה ימים רצופים הכינו מכתבים וצילמו סרטונים. ההירתמות הייתה מדהימה ומעורכת וארגון זה הופתע מכמה כוח יש לתנועות נוער.

ארגון נוסף שעבד גם הוא בשיטה דומה של רוטרי וניסה לעשות הכל בכדי לתת למועצות מקומיות מקום להכניס בחינוך את העזרה והסיוע הוא "תורנו". ארגון זה נכנס לערים, יישובים, ומועצות מקומיות ואיתם פעל בכדי לגייס את הנוער. מדבריו: " הנוער שלנו הוא נוער חזק, פעלתני שנכון לשינוי ולעזרה- מדהים לראות את עזרתם".

נוסף על פעולותיהם של הארגונים, בתי ספר ותנועות נוער כתבו מערכי שיעור בכדי לעזור בהנגשה של המאורע לילדים ונוער וליצור הזדהות וחשיבה ביקורתית למצב. תנועת הנוער העובד והלומד אף הקימה אתר שיעזור והנגשת המידע למדריכים ובסיוע לשכירים שלהם בתנועה בהתמודדות עם הפליטים שנקלטים בתוך היישובים.

לדעתי אנו בתפקיד מאוד חשוב, מכללת אורנים לקחה על עצמה לעודד חיבורים יזמות ומאמצת את הסיסמא " לא עומדים מנגד", ולכן יש לנו מקום חזק ללכת ולהתנדב במסגרות שהפליטים מגיעים לעזור בשילובם בתנועות הנוער ובארגוני הנוער. פה נמדדת חובת ההוכחה עלינו ואנו מחויבים לצאת לעשייה.

מחנכים ומורים יכולים לעלות את הנושא לשיח בעזרת תמונות, אתרים שנועדו להנגיש, וכמו כן גם לפעול באמצעות עשייה פרודוקטיבית אקטיביסטית למען הפליטים. המקום של אנשי חינוך בעת הזאת הוא חשוב- המסרים שעוברים בקרב התקשורת לעיתים הם אלימים ומרתיעים ולכן להמשיך לעבד את השיח בקבוצות קטנות, בכיתה, ובמסגרות בלתי פורמליות הוא הכרחי.

כתוב בעיתון – גיליון 1
המלחמה באוקראינה

קונפליקטים של סטודנטים ערבים אשר נתקלים בהם

בעת המלחמה באוקראינה

פאטמה דיאב

אוקראינה היא יעד לימודים מועדף על סטודנטים ערבים ללימודי רפואה, רוקחות, אדריכלות ואחרים. הם נסעו לאוקראינה ללמוד, אך לאחר שנים של עבודה קשה ולימודים, הם מצאו את עצמם במבוי סתום ועתיד לא ידוע.

כאלפיים סטודנטים ערבים חוששים לחזור לארץ או להישאר באוקראינה, בגלל שהאוניברסיטאות דחו את האפשרות של לימודים מרחוק. חששותיהם של סטודנטים ערבים באוניברסיטאות באוקראינה ובני משפחותיהם מהמדינה גברו, הם מתמודדים עם דילמה: מחד גיסא, האם מפחדים כי זאת מלחמה שסכנות כרוכות בה, ומאידך הנהלות האוניברסיטאות מתעקשות שאסור להם לעזוב והם פוחדים להפסיד שנה של לימודים.

קיימתי שיחות עם סטודנטים ערביים באוקראינה עוד בטרם פרצה המלחמה. בשיחה שלי עם אחד הסטודנטים הערבים, אמר סטודנט שנה ד' לרפואה באוקראינה, מרואן חאג' מהכפר דבוריה, כי "האווירה והחיים מאוד רגועים ונורמליים באוקראינה, כאילו אין מלחמה. והעם האוקראיני אומר שלא תהיה מלחמה, כי האוקראינים הרוסים הם עם אחד. הוא הוסיף, "אנחנו מתקשרים עם סטודנטים ערבים בעיר דניפרופטרובסק, ושלחנו מכתב לשגרירות ישראל באוקראינה, על מנת להעביר את החינוך מרחוק, כדי שנוכל לחזור לארץ, אך האוניברסיטה דחתה זאת. ביקש, ואמר שזה ישמור על החינוך באופן אישי ולא מרחוק".

אל-חאג' ציין כי "הגורמים הבכירים ביותר באוניברסיטה הוציאו דו"ח המופנה לסטודנטים זרים, בו אמר כי 'לסטודנטים לרפואה יש מודעות גדולה, וחשוב לא להיגרר לידיעות כוזבות", לפי את הצהרת הבכיר באוניברסיטה, והוא ציין כי אין בקשה דחופה לחינוך מרחוק משגרירות ישראל וממשרד החינוך באוקראינה. העברנו את נתוני שגרירות ישראל והמשרד לאוניברסיטה כדי מאשרים שהממשלה דוחקת בנו לחזור לארץ, אך עד כה לא קיבלנו שום תגובה מהאוניברסיטה".

בנוגע לחינוך מרחוק אמר, "אם נעדר מהאוניברסיטה נהיה חשופים לפיטורים שיאלצו אותנו לחזור על שנת לימודים, וזה יעלה לנו מההיבט הזמני והכלכלי בנוסף לכך. רוב הסטודנטים נמצאים במצב פסיכולוגי שהם לא מקנאים בו בגלל הבלבול הרב והפחד ממלחמה". ואובדן ההשכלה באוניברסיטה. החינוך בשנים האחרונות נבע מרחוק מההדבקה בקורונה, מה שהשתנה עכשיו, ולמה האוניברסיטה לא רוצה לימודים מרחוק? זה היה רגיל בגלל התפשטות נגיף הקורונה וזה היה ניסיון ארוך".

אל-חאג' סיכם ואמר כי "סוכני משרדי הרישום מתקשרים עם השגרירות וגם עם חברי הכנסת הערבים, על מנת למצוא פתרון לדילמה זו הקשורה לסטודנטים, וחשוב מאוד לתקשר עם

הסטודנטים, כיוון שמספר רב של סטודנטים ממוקמים באזורים מרוחקים משדות תעופה, וקשה להם להגיע לשדות התעופה, תוך שעות, כדי לחזור לארץ. הזמנתי כרטיס טיסה ואחזור, היום, לארץ עד מטוס, אבל התלבטתי כי לא הייתה החלטה סופית מהאוניברסיטה בנוגע לחינוך מרחוק".

באותו הקשר אמר הסטודנט לרפואה סייף זיטאווי, מהכפר זלפה, "אנחנו רוצים לחזור לארץ כי בסופו של דבר זו מלחמה, אבל אנחנו גם לא רוצים להפסיד שנת לימודים שלמה, וזה חשוב שיוציאו החלטה רשמית מהאוניברסיטאות שתאפשר לנו לחזור" לארצנו".

הוא ציין כי "ניפגש עם דיקן האוניברסיטה על מנת לדון בהחלטת החזרה לארץ, עקב המתוחות בגבול עם רוסיה, ואנו מקווים שההחלטה תהיה רשמית מהדיקאן בנושא זה. להתייחס".

הסטודנט זיטאווי הדגיש, "אנחנו לא רוצים להתרחק מאוניברסיטאות בגלל חזרתנו לארץ. במקרה שסטודנטים יפוטרו, זה עניין מאוד מסובך, וזה יפגע מאוד בסטודנטים, כפי שאנו רוצים. לחזור לארץ, אבל בתנאי שניים חינוך מרחוק, ולא מרחיקים אותנו מהאוניברסיטה"

הסטודנט לרפואה רשאד אלאו, מהעיר עראבה, אמר כי "ההצהרות של ראש ממשלת אוקראינה והמנהיגים מצביעות על כך שמה שקורה היא הגזמה והפחדה תקשורתית, וייתכן שההצהרות הללו הן כדי להרגיע את האנשים והאזרחים. החיים בערים באמת מאוד נורמליים. כאילו המתח על הגבול לא קיים".

הוא הסביר, "פנינו לאוניברסיטה, והסברנו את ההתבטאויות של השגרירות ומשרד החוץ בארץ, אבל מהאוניברסיטה נמסר בתגובה שהחיים נורמליים, ושהחינוך יהיה כרגיל ופנים אל פנים. שלח הצהרות והצהרות מהשגרירות ומשרד החוץ לאוניברסיטאות, אבל עד עכשיו אנחנו ממתנינים לתגובה בנושא החינוך".

התלמידה נגעה באווירה השוררת בקרב התלמידים ואמרה כי "יש תלמידים שמרגישים פחד ומתח ואחרים לא מתעניינים, ואני חושב שהסיבה לפחד היא הגזמה בתקשורת, כמו גם ההורים דאגה גדולה לילדיהם".

אל חלו סיכס ואמר כי "עד כה לא הזמנתי כרטיס טיסה לחזור לארץ, שכן חשוב להבהיר שמספר התלמידים הערבים כאן והקהילה הפלסטינית בפרט מועט בהשוואה לעדה המרוקאית. וקהילות ערביות אחרות, ואין זה סביר שהמלחמה תתחיל מבלי להחזיר את האזרחים והסטודנטים לארצם". נוסף על כן, הסטודנטים עומדים בפני סכנה של הפסקת טיסות מאוקראינה עקב פעולות הצבא הרוסי נגדה. מחירי כרטיסי הטיסה זינקו מאוקראינה לכמה מדינות, ומספר זה צפוי לעלות עם המשך המבצעים הצבאיים.

כמו כן, מספר הטיסות הזמינות למדינות ערב מועט מאוד, והבדיקות ללא נגיף הקורונה הנדרשות במדינות מסוימות עלולות לסבך את העניינים עוד יותר במקרה של נסיעה עקיפה מאוקראינה למולדת, שצפויה. מה שמגביר את החשש של התלמידים בנסיבות אלה הוא שאזרחים אוקראינים ואירופים יכולים לצאת מהארץ באמצעי תחבורה שונים לעבר מדינות שכנות, בעוד שסטודנטים ערבים יוכלו לחזור לארצם רק במטוס.

באווירה טעונה זו, חלק מהקהילות הערביות סובלות מהיעדר תקשורת ישירה עם שגרירות ארצם, ומספר המבקשים להתפנות הגיע ליותר ממאתיים וחמישים תלמידים. התלמידים

מוצאים את עצמם במצב קשה מכמה היבטים: יש שגרירויות שאומרים שיש עכשיו מטוסים שאפשר להטיס עליהם, אחרות טוענות שלא, אבל בפרוץ המלחמה עשויה להיפסק התנועה האווירית לאוקראינה וממנה, דבר שייפסק. להפוך את הפינוי לבלתי אפשרי. אנשים רבים מקווים שתחושות הפחד הללו יתגברו, שהאבל יעבור במהרה, שהמלחמה לא תפרוץ ושהציבות תחזור, כדי שיוכלו להמשיך בלימודים, בעבודתם ובחיים הרגילים.

כתוב בעיתון – גיליון 1
המלחמה באוקראינה

"אל תגעו לנו בשואה"

משה שנר

מלחמה באירופה. רודן רוסי חולם על חידוש ימיה של "רוסייה הגדולה" והוא דורס תחתיו את אוקראינה, מדינה דמוקרטית שכנה, זורע הרס, מביא למוות של אלפים ומיליוני פליטים. טרגדיה אנושית עצומה מתרחשת למול עינינו.

התמונות משם מעוררות באופן בלתי נמנע זיכרונות קשים מהמאה שעברה, קונוטציות מימי מלחמת העולם השנייה. אז חלם רודן על "גרמניה גדולה" ועל מרחב מחייה לגרמנים ויצא למסע כיבושים והרס. צ'כוסלובקיה של אז נרמסה תחת מגפי חייליו. אחר כך בא תורה של פולין. ברית המועצות לא טמנה ידה בצלחת וגם היא נטלה חלק בשלל הפולני. גם אז ניסה העולם המערבי, הדמוקרטי, לפייס את הרודן תאב הכיבושים והלך שולל אחר הבטחותיו וגם כיום ניסו מנהיגי המערב לפייס את הרודן הרוסי בשלל הבטחות ודברי כיבושין. ללא הואיל.

אחר כך, בעת ההיא, בא ההרס של פולין, בעקבותיה מדינות המערב, נורבגיה, הולנד, בלגיה וצרפת. לבסוף נכבשו וחרבו גם אוקראינה, בייזורוסיה והארצות הבלטיות. היטלר נעצר בפאתי מוסקבה, סטלינגרד ולנינגרד. חייליו קפאו בשלג של החורף הרוסי. גם כעת שקע הרודן, כצפוי, בבוץ האוקראיני, חייליו קופאים מקור בחורף האוקראיני.

אבל אז, עם הכיבושים במזרח הגיע גם הרצח ההמוני. אלפי קהילות חרבו. מיליונים נרצחו בגאיות ההריגה ובתאי הגזים במחנות. רצח עם שטרם נראה דוגמתו. כיום נחרבות ערים שלמות, קהילות מאבדות את ביתן, מיליונים בדרכים, אלפי הרוגים. אבל, גאיות רצח ומחנות מוות אין. כאן מסתיים הדמיון ובכל זאת הזיכרונות מאז מעלים שאלות היום וראוי שכך יהיה ושנתייחס אליהם.

פעמים רבות בשיחנו על השואה נשאנו בקול רם את ההכרזה, "לא עוד". האסון, מעשה ידי אדם של אז, אינו אותו אסון של היום ובכל זאת האם "לא עוד" אינו רלוונטי גם כעת? מוסד "יד ושם" מיהר לקבוע שאסור לעשות שימוש בזיכרון השואה. השואה לבדד תשכון. לנוכח נאומי הנוקב של וולדימיר זלנסקי מול חברי הכנסת נשמעו במהרה שוב הקולות, "אל תיגעו לנו בשואה". "אין מקום להשוואה, זה חילול הקודש!" ראש הממשלה שלנו אמר ברורות ששום דבר בהיסטוריה לא זהה לשואה. תלמידה יקרה כתבה לי במאמר שאסור להשוות את קורבנות אוקראינה ל"קדושי השואה". חס ולחלילה - אפשר להירגע. ההיסטוריה מעולם לא חוזרת על עצמה. אין אף אירוע היסטורי שהוא זהה לאירוע שקדם לו. ההיסטוריה נעה תמיד קדימה ולעולם לא במעגלים, אבל אפשר ללמוד מההיסטוריה ואפשר גם לעשות השוואות בין הלא זהים. הגזירה השווה שיצר זלנסקי בין רצח העם בשואה להרס אוקראינה כיום הייתה עיוות היסטורי, אבל גם מכשלה ביחסי ציבור, כי היא אפשרה לרבים לברוח מהמסר שהעביר ומשוועת ההצלה שלו. גם זה שימוש לא ראוי בקדושת השואה.

אפשר להירגע, פוטיץ הוא לא היטלר. קייב אינה גיטו וורשה, ובשום מקום לא חידשו הרוסים את מחנה טרבלינקה; אבל יש דמיון מצמרר בין התנהלותו של פוטיץ כעת עם חלמו על אימפריה רוסית מחודשת, "השב ימינו כקדם", ובין דמותו ומהלכיו של היטלר בשנות השלושים של המאה הקודמת. יש דמיון בין רפיון "מינכן" דאז לרפיון המערב עד לעת האחרונה והניסיונות לפייס את הרוזן במחוות שונות. ויש דמיון – לא זהות, כי אין זהות בהיסטוריה – בין גורלן של צ'כיה ופולין דאז לגורל אוקראינה כיום. גם אי אפשר למדוד סבל אנושי ואין צורך ליצור זהות כמותית או איכותית בין סבלם של יהודים אז לסבלם של ילדים אוקראינים כיום. הלקח שעלינו להפיק הוא רגישות ואמפטיה לסבלו של כל אדם.

אנו עוסקים באינטנסיביות במחקר השואה, ובהנחלת זיכרון השואה והיא הופכת לחלק מתודעתנו. היא גם חלק מעולם הקונוטציות של שאר עמי העולם. מלים ומונחים מעולם השואה נכנסו ללקסיקון של האנושות כולה. מי שרוצה לקדש את זכר השואה ולהגן עליו מכל אזכור מציג לעקר את זיכרון השואה ולעשותו ללא משמעותי. לזיכרון השואה יש משמעות וטעם אך ורק אם הוא נהיה לחלק מהשקפת העולם שלנו וחלק מהתייחסותנו לעולות אחרות שמעוללים בני אדם לבני אדם. הלקח הוא, מחד, כדברי צ'רצ'יל הנודעים, שלא מנהלים משא ומתן עם הנמר בזמן שראשנו תחוב בתוך לועו. ומאידך, שאסור לעמוד מנגד, שיש להושיט יד עוזרת מעבר לשיקולי כדאיות כלכלית או מדינית.

ב.

התבשרנו בעת הזו בחדשה מעוררת תהיות ומחשבות עגומות: מסעי בני הנוער לפולין מתחדשים. דף הפייסבוק שלי מתמלא בתמונות של מדריכי פולין עתירי ניסיון וידע השמחים על שיבת הבנים לגבולם. נערינו שוב יצעדו, דגלי ישראל ברמה, ברחובות ערי פולין ובאתרי המוות וקוממיות ישראל בפיהם. שוב נחזה בבני הנוער הישראלי, מעוטפי דגלים כטליתות, צועדים בדממה על פסי הרכבת בואך בירקנאו. הם ידממו במעגל לנוכח מבני המחנות ומתקני הרצח. נערה תתייפח על כתפי המחנכת. אחרים אולי ישתעממו. צילומים קבוצתיים ינציחו את הדלקת נירות הזיכרון. בהמשך נזכה לראות את הטקסים הפומפוזיים בכיכר בוורשה, לנוכח אנדרטת רפופרט. הנערים, לבושי חולצות לבנות או כחולות יעמדו במסדר, ידברו על גבורת אנשי הגטו ועל בדידותם, ינפחו את חזם בגאווה לנוכח סיפורי המרד, ידברו על קוממיות ישראל, על כוחו של צה"ל שמגן עלינו מכל רע וישירו את התקווה תחת כל אנדרטה רעננה. עולם כמנהגו.

שוכני השיכונים ברובע מורנוב יביטו בתימהון מחלונות ביתם הצופים אל הכיכר בנערים השקועים בתרבות זיכרון אוטיסטית, רק הם בעולם, מייחלים בליבם לעת שיסתיים התפריט החינוכי והם יוכלו לפשוט על הקניון הסמוך, לצעוד בפאר והדר מהתל של מילא 18 לקניון ארקדיה הסמוך. בדרך יעצרו גם באנדרטת האומשלאג-פלאץ, כיכר הגירושים וימשיכו אל הבילוי האולטימטיבי, "לתפארת מדינת ישראל". הפולנים יביטו בהם בתימהון. הם מגויסים כעת לסייע למאות אלפי הפליטים האוקראינים שהגיעו אל מפתן ביתם. מה פשרם של קבוצות הנוער הללו שמתרפקות על אסונם הלאומי מלפני שמונים שנה כאשר הקרקע רועדת מתחת, כאשר טרגדיה אנושית מתרחשת לא רחוק משם? הנערים הישראלים לא יבחנו את הדברים לאור צרתם המיותמת של אנשי אוקראינה. להיכן הוליד אותנו זיכרון האסון שפקד את עמנו, האם לאדישות לנוכח טרגדיה אנושית בהווה?

בימים כתיקונם התקיים וויכוח על טעמים של המסעות הללו, אולם עתה, כחודש לאחר פרוץ המלחמה באוקראינה, המסעות הללו מבטאים טעם רע, רדידות מחשבה ואטימות לב לנוכח האסון האנושי רב הממדים שמתרגש בעת הזו באירופה ומאיים על שלום העולם וסדריו. ישאלו העומדים בצדי הרחוב בוורשה וקראקוב, האם זהו סדר יומם החינוכי של צעירי ישראל בעת הזו? האם לא נכון היה לגייס את המשאבים ואת זמנם של הנערים להתמודדות עם האסון בן ימינו? מה פירוש האמירה שלנו "לא עוד" אם כאשר מתרחש "עוד" איננו מתייחסים אליו?

להיפך, ייתכן וחידוש המסעות הללו בעת הזו – פסגת המפעלים החינוכיים של ישראל בעשורים האחרונים – הוא עוד נדבך בניסיון הישראלי להסיט את המבט ממה שמתרחש בעולמנו כעת. הנראטיב של המסעות הוא שאנחנו הקרבנות של ההיסטוריה, אנחנו הטובים והטהורים, ואילו הם, כל האחרים, הם הרעים ואטומי הלב. חלקם רצחו, חלקם שיתפו פעולה וחלקם סתם שתקו ועמדו מהצד. למה לקלקל את הנראטיב הנוח?

זהו הלקח. הם, ברובם – וסליחה עם יוצאי הדופן, ויש כאלה ויבורכו על כך – לא יעסקו בחייהם של קורבנות השואה בטרם נהיו לקורבנות. יהודים בכותנות פסים מאחורי גדרות מחושמלים עומדים מול נערים בחולצות כחולות וצעירים במדי צה"ל – דיכוטומיה כה נוחה. העדר האמפטיה אל החיים הכרותים דאז היא גם העדר האמפטיה אל החיים הנכרתים כעת.

הנערים, מחנכיהם, ומדריכי הטיולים המובילים אותם יבקשו אולי להיפגש עם תלמידי בתי ספר פולניים. מה שכה התבקש בעבר, והתקיים במשורה, לא יתקיים היום. בתי הספר מגויסים לעזרת הפליטים. נערינו לא יקדישו את מסעם למשימה זו - אני מקווה שאתבדה. הם לא יטו אוזן לסבל האנושי והם לא יושיטו יד עוזרת, כי הרי אין הקרבנות היום דומים כלל לקורבנות דאז כדברו של "יד ושם". כאשר הפולנים ושאר שכני אוקראינה, מגויסים בהיקף רחב, מכל קצווי הקשת הפוליטית, לסייע לפליטים הנוהרים במאות אלפים לארצם, יהיו המסעות מופע של חוסר טעם.

האם יוכלו משתתפי המסעות ומחנכיהם לדבר בתום לב ובשכל ישר על אלו ששתקו ועמדו מהצד בימי השואה, כאשר ממשלת ישראל מתעמרת בפליטים המגיעים מאוקראינה ומונעת מהם מקלט מעט? דמון עלה מרוחה של ממשלת ישראל בדמות גלי אוקראינים שעומדים להכות בחופי ישראל ולהרוס את דמותה היהודית. פעם היו היהודים הדמון המאיים במוחם של גרמנים, פולנים, אוקראינים ושאר מוכי האנטישמיות באירופה, כעת אלו האוקראינים במוחם של יהודים. לנוכח ניסיונו של פוטיין להקים "רייך שלישי" רוסי, נמנעת ממשלת ישראל לנקוט עמדה ברורה. אין יתווכו המחנכים את האבסורד הזה לחניכיהם שם במרחבי השואה?

בהכנה למסע יספרו לנערים על חסידי אומות העולם. כאשר העולם שתק היו יחידים שאנו נפעמים מהם שלא עמדו מנגד וחירפו את נפשם כדי להציל חיי אדם שהתדפק על דלתם, לא משנה מהי דתו ולאומיותו. טעם רע עולה כעת משיחה כזו כאשר רובנו עומדים מנגד לנוכח סבל אנשי בממדי ענק עקב הסברים ותירוצים שונים. לא פעם שאלנו את חניכינו, כשדברנו על חסידי אומות העולם, מה אנחנו היינו עושים במקרים דומים. כעת נתנו את התשובה.

כשיגיעו נערינו לאתרי המוות יספרו להם על חלקם של בני העמים הכבושים ברצח היהודים, אוקראינים, ליטאים, לטביים, פולנים, רומנים והונגרים. רובם לא ידעו מיהו בוגדן חמילניצקי, הגיבור הלאומי האוקראיני מהמאה ה-17 שידיו מרוחות היו בדם יהודים. רובם לא ידעו מי היה פטלורה, שבימיו, בראש מדינה אוקראינית קצרת הימים בראשית המאה העשרים נרצחו רבבות

יהודים. אולם הם ידעו על ה"איוואנים" שהצטרפו ליחידות המוות של האס-אס וגם נטלו חלק בתפעול מחנות המוות. כל זה נכון. אולם האם זה מה שאמור לקבוע את התייחסותנו להווה, לאוקראינים בפרט ושאר עמי מזרח אירופה בכלל? מסעי פולין ציוו למשתתפיהם את השנאה, את הקיבעון בעבר. מהפלשתינים אנו מבקשים לא להישאר מקובעים באסון "הנכבה" מ 1948, ללכת קדימה עם ההיסטוריה. אולם אנו מקובעים בעבר הקורבני שלנו גם כן.

רבבות בוגרי המסעות הללו בעשרות השנים לקיומם לא הרימו קולם למען סיוע לקורבנות היום. אינספור מופעים ברשתות החברתיות, ביניהם גם רעי, הביעו שמחה לאיד. "סוף סוף נעשה צדק היסטורי". האם זהו היבול שרצינו לקצור מהמסעות הללו, שנאת תמיד לאומות העולם? האם שיח השואה מקבע את תודעת צעירי ישראל בעבר העגום, גם כאשר הם אזרחים במדינה חזקה ומשגשגת?

ג.

בקרב יגיע זמנו של יום השואה הישראלי. מה דמות תהיה לו? מה נאמר בו הפעם? האם נשוב ונדבר על בדידותו של היהודי דאז, כאשר הותרנו את האוקראיני בבדידותו היום? ישראלים כיחידים וכארגונים וולונטריים התגייסו לעזרה. ממשלת ישראל היססה זמן רב עד ששלחה בית חולים לעזרת הפליטים. המסר שלה לפליטים – תישארו שם. כאן קולטים יהודים. האם נדבר על התגייסות למאבק ברוע כאשר אנחנו בחרנו לעמוד מנגד? האם נמשיך לקטרג על מעצמות בעלות הברית אז שלא הפציצו את מסילות הרכבת המוליכות למחנות ההשמדה? האם נקיים גם השנה את טקסט הנחת זר "חסידי אומות העולם"? איך זה ייראה? זה ייראה כזיוף. האם נשוב ונשיר את "אלי אלי שלא ייגמר לעולם החול והים...תפילת האדם?"

האם נוכל להתכנס ביושר והעלות על נס את חורבנו של העולם היהודי בלא להתייחס למה שקורה בעולם כיום. גם בעבר לא הרבינו להתייחס לאסונות מעשי ידי אדם, שהתרחשו בעולמם של אחרים, "גויים", אולם כעת האתגר בהיר. אולי נזמין את פליטי אוקראינה בישראל וניתן לסיפור שלהם מקום מרכזי בשיח שלנו.

המרד, מושג ערך מרכזי, חיוני, בזיכרון השואה הוא המרד בגטאות. זהו לא רק המעשה אז, אלא קריאה למרד כמגד כל עוולה ורשע, מרד כנגד אדישות וחוסר אונים. שכחנו. נגיע לקראת סיום הטקס לשיר הפרטיזנים. איך לא? אבל, היום שרים שיר פרטיזנים, בטח בניגון אחר, לוחמים אוקראינים.

הורי, צבי שנר ושרה נשמית-שנר ז"ל, היו בין מייסדי קיבוץ לוחמי הגטאות ומקימי בית לוחמי הגטאות וממובילי עצרות הזיכרון לשואה ולגבורה. הם החלו ביצירתה של תרבות זיכרון לאומית וקיבעו את יום השואה כחידוש היסטורי בלוח השנה העברי. הם לא העלו בדמיונם שיבוא היום ואנו נעמוד מנגד ונגלה את קשיות לבנו לנוכח סבל אנושי בהיקף כה רחב. הם לא העלו על דעתם שדווקא "חינוך השואה" ייצור אוטיזם לאומי, אטימות לב וסגירות קורבנית עם גוון גזעני. אין לי תשובה לאן תפתח כעת מסורת הזיכרון ולאן יתפתח "זכר השואה", אולם אסור שמה שהיה הוא שיהיה. כנראה, שיהיה עלינו למחוק הרבה מסימני הקריאה בשיחנו על השואה. נדרש ליותר צניעות וענווה.